

осуществлен анализ особенностей становления центров образования взрослых в развитых странах мира в конце XX в. - начала XXI в., в частности США и Японии; выявлена специфика их функционирования, в соответствии с направлениями деятельности и уровнями подчинения и финансирования.

Ключевые слова: образование взрослых, демографический фактор развития образования взрослых, образование на протяжении жизни, центры образования взрослых, законодательное обеспечение образования взрослых, люди третьего возраста, США, Япония.

In the article, based on the study of authentic sources, comparative pedagogical papers and normative documents, an analysis of peculiarities of adult education centres development in the developed countries, in particular the USA and Japan at the end of the XX – beginning of the XXI century was carried out. The specifics of their functioning, in accordance with the directions of activity and levels of management and financing are revealed. As a result of adult education systems investigation, we conclude that a significant increase of adult population participating in various forms of education within the formal education system and beyond, confirms the importance of efforts to develop this educational sphere by international and national organizations. In the context of population aging in developed countries, great attention is focused on the needs and opportunities of education for the elderly, which has led to the development of new trends in education – third-university education, which teaches retirees and provides them with the opportunity to further cognitive activity and transfer of knowledge and experience to others. All this testifies to the expansion of the working-age population covered by educational activities. The cooperation of industrial companies and universities in the implementation of additional educational programs has become a stable trend in the educational policy development of modern society. The developed countries have gained significant positive experience in the theory and practice of adult education as a subsystem of lifelong learning. Different forms of adult education allow people not only to meet their social needs, but also to realize themselves in different life perspectives. Despite the fact that there are significant differences between countries and regions regarding accessibility, content and policies in adult education, there is a growing consensus on the essence of adult education, the need and importance of lifelong learning and education for society's sustainable development.

Key words: adult education, demographic factor of adult education development, life-long education, adult education centres, legal provision of adult education, third-year-olds, USA, Japan.

УДК 378.091.12

Бойко Алла Микитівна,
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
Дем'яненко Наталія Миколаївна,
доктор педагогічних наук, професор,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, м. Київ

ТЮТОРСТВО ЯК МОДЕЛЬ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН ВИКЛАДАЧ-СТУДЕНТ

Обґрунтовано феномен тьюторства у вищій школі, розкрито сутність понять: «тьютор», «тьюторіал», «тьюторська дія», «педагогіка супроводу». Основою і головною умовою розвитку тьюторства визначено партнерські суб'єкт-суб'єктні відносини викладач-студент. Тьюторський супровід у вищій школі трактовано як педагогічну діяльність з індивідуалізації освітнього процесу, що передбачає постановку і реалізацію освітніх цілей особистості засобами розроблення і впровадження індивідуальних освітніх траєкторій та індивідуальних освітніх програм. Доведено значення тьюторства у формуванні відкритого освітньо-наукового простору вищої школи, розвитку сучасних освітньо-інтеграційних процесів.

Ключові слова: тьютор, тьюторський супровід, тьюторіал, індивідуальна освітня траєкторія, індивідуальна освітня програма, партнерство в освіті.

Постановка проблеми. Сучасний етап реформування української освіти спрямований на забезпечення її відкритості, індивідуалізацію освітніх процесів. Актуалізується особистісне спрямування освітнього розвитку, орієнтування на пошук нового шляху в професії, професійне самозростання, набуття авторського стилю діяльності. В умовах звернення до цінностей індивідуального вибору акцент зміщується на особисту відповідальність, прийняття самостійних рішень щодо подальшої власної освіти, а отже, на перше місце виходять проблеми професійно-педагогічного супроводу у визначенні індивідуальної освітньої траєкторії, самоосвіти й саморозвитку особистості. На наш погляд, цим сьогодні й зумовлено інтерес до реалізації принципу індивідуалізації на рівні тьюторських практик. Тьюторство стає вагомим ресурсом розвитку освітньо-наукового середовища вищої школи, а партнерські суб'єкт-суб'єктні відносини викладач – студент основою і умовою реалізації тьюторської технології [1, с. 10 - 12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначаючи дефініцію «тьютор», звернемося до авторських підходів: 1) педагог-наставник, походить від англійського «tutor» і латинського «tutor», що означає «спостерігати», «підключити» – помічник, наставник студента (С.Гончаренко, 1997); 2) викладач-консультант або куратор, який допомагає в організації індивідуального навчання і здійснює організаційно-методичне керівництво дидактичним процесом у рамках конкретної освітньої програми (Т.Ковальова, 2009); 3) викладач, наставник, який допомагає студентам коледжу, університету найбільш оптимально побудувати освітній процес

(Т.Єфремова, 2000). Урахування цих точок зору дозволяє трактувати «тьюторство» у вищій школі як засіб індивідуалізації освіти, що передбачає створення реальних умов для входження студента в процес освіти, управління власною освітньою траєкторією.

Принагідно зазначимо, що тьютор є центральною фігурою, а тьюторство – офіційно визнаним компонентом системи англійської університетської освіти. Це куратор, опікун, вихователь, індивідуальний науковий керівник студента (М. Комлев, 2006). Історичним корінням тьюторство завдячує Оксбриджській моделі освіти, з тією різницею, що в Оксфорді усі зазначені функції виконує одна й та сама особа, а в Кембриджі тьютор веде практичні заняття і називається supervisor. У його обов'язки входить контроль за успішністю студентів, їх ставленням до освітнього процесу, формуванням навичок самостійної роботи. Підготовка тьюторів у Великій Британії – спеціально розроблена система, яка дозволяє майбутнім тьюторам опанувати інноваційні особистісно орієнтовані технології діяльності освітньої людини.

Мета статті: обґрунтувати феномен тьюторства у вищій школі, розкрити сутність понять: «тьютор», «тьюторіал», «тьюторська дія», «педагогіка супроводу».

Результати дослідження. Виходячи з того, що базою розповсюдження тьюторства є індивідуальна спрямованість освіти, під індивідуалізацією освітнього процесу (в широкому контексті) розуміємо спосіб забезпечення кожній людині права і можливості на формування власної освітньої мети, освітньої траєкторії, надання

осмисленості дидактичній дії за рахунок урізноманітнення її типу, формування індивідуального замовлення в освіті, бачення власних освітніх перспектив. Тьюторське забезпечення індивідуалізації освітнього процесу відбувається на основі самостійного вибору особистістю змісту, форм освіти, в тому числі навчальних дисциплін, місць стажерської практики, самостійного визначення тем і напрямів творчої, дослідницької і проєктної діяльності тощо. Цей вибір оформляється як індивідуальна освітня програма, що створюється на основі дослідження доступних тьюторанту ресурсів освітньої установи, соціуму, регіону, мережі Інтернет. Важливою умовою індивідуалізації дидактичного процесу є відкритість і варіативність освіти. «Тьютор працює з освітою тьюторанта, яка виходить далеко за рамки інституціоналізованих форм, і передбачає формування останнім власного, унікального образу в існуючій культурі» [16, с. 14].

У межах вищої школи тьютор покликаний організувати самовизначення, самоздійснення особистості, сприяти самореалізації людини в професії. За своєю суттю це – педагогіка супроводу [6, с. 106 - 116], основою і умовою реалізації якої виступають партнерські відносини тьютор – тьюторант. Теоретичне обґрунтування системи супроводу базується на концепції вільного вибору як умови розвитку особистості. Вихідним положенням для формування теоретичних основ індивідуального супроводу у вищій школі можна вважати особистісно-соціальний підхід (А. Бойко), що реалізується через особистісно орієнтований (І. Бех, В. Слободчиков, І. Якиманська та ін.). У цьому контексті наголос робиться на індивідуально-соціалізуючому характері тьюторства. Тьютор несе відповідальність не лише за рівень знань, а й за формування особистості майбутнього фахівця. Відмінність тьюторської моделі від традиційної полягає в тому, що процеси навчання, соціальної практики і освітньої рефлексії розглядаються як рядоположні, при цьому провідна функція зберігається за процесом освітньої рефлексії. Пріоритетом стає оперття на внутрішній потенціал суб'єкта, реалізацію його права самостійно здійснювати вибір і нести за нього відповідальність.

Якщо мати на увазі тьютора педагогічної освіти, то це суб'єкт, що супроводжує професійний розвиток майбутніх педагогів у процесі їхньої підготовки. Потреби тьюторства сьогодні зумовлені необхідністю змін у педагогічній діяльності, а у зв'язку з цим і в педагогічній освіті – побудовою індивідуально орієнтованої системи педагогічної освіти (за індивідуальними можливостями), що супроводжує професійний розвиток педагогів. Тьюторство у вищій школі розвивається сьогодні переважно як один із складників кредитно-модульної системи навчання. Можна виділити універсальне тьюторство, що передбачає вербальну педагогічну взаємодію тьютора зі студентами, дистанційне он-лайн і оф-лайн тьюторство та ін. Класичне тьюторство – це регулярні індивідуально-групові, більшістю консультативні, заняття викладача-тьютора з 1 - 3-ма прикріпленими до нього на весь період навчання студентами. У традиційній структурі тьюторства (з британського досвіду) виділяють три різні функції: *director of studies* відповідає за навчання студентів у цілому, *moral tutor* – за їх моральність, *tutor* курує навчання окремого студента упродовж семестру чи навчального року [4, с. 116 - 122]. Нагальність упровадження тьюторства в українських закладах вищої освіти зумовлена, зокрема, збільшенням обсягів усіх видів самостійної роботи студентів, а на сьогодні – суттєвим переважанням у навчальних планах і програмах годин, виділених на самостійну роботу, над аудиторними, що трансформує процес освіти студента в самоосвіту [7, с. 15 – 18]. Особистісна спрямованість самостійної роботи означає якнайповніше врахування інтересів, можливостей і прагнень молодшої людини, допомогу студентові не тільки у виборі самостійного завдання, а й у організації його виконання. На тьютора в цих умовах покладаються передусім дві головні ролі – коуча (тренера, інструктора) і колеги, що іноді перетинаються. Ключовим методом при цьому, як правило, виступає постановка проблемно-пошукових завдань, що спонукає до пошуку істини, а засобами – самостійне вивчення джерел. Освітній процес відбувається з оперттям на принципи діалогізації, суб'єктності, вербалізації.

Тьютору належить досягти раціонального й доцільного поєднання в освітньому процесі загального й індивідуального. Він забезпечує можливість конкретному студенту зробити знання особистісно значущими, а консультативні тьюторські поради – необхідними в житті [1, с. 27 – 30]. І хоча у нашій країні тьютор – професія, якої ніби ще немає, але вона визріває у вищій школі як методичний супровід самостійної роботи, створення індивідуальних освітніх програм, індивідуальне й групове навчання-консультування.

Орієнтуючись на актуалізацію значення тьютора в освітньо-науковому процесі вищої школи, кафедра педагогіки і психології вищої школи Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова з 2015 – 2016 н. р. розпочала підготовку викладача-тьютора в магістратурі *011 Освітні, педагогічні науки* (Педагогіка вищої школи. Тьюторство). З цією метою в рамках контекстно-компетентнісної підготовки магістрів запроваджено спеціалізовані (елективні) навчальні курси: «Тьюторство і тьюторська технологія» [5], «Наукова школа і персоніфікований досвід у світовому освітньому вимірі», «Організація самостійної роботи студентів і консультативної діяльності викладача-тьютора», «Грантова політика, міжнародні проєкти і програми розвитку вищої освіти», багаторівневу практику (асистентську, науково-дослідну, архівну, музейну). При цьому реалізація магістерської освітньо-професійної програми здійснюється за контекстно-тьюторською технологією, що передбачає розроблення і виконання індивідуальних тьюторських програм, квазіпрофесійне, ситуативне моделювання майбутньої тьюторської діяльності, відповідні майстер-класи, тренінги тощо. Цілком погоджуємося, що аудиторна і позааудиторна тьюторська технологія сприяють гуманізації освітньо-наукового процесу, становленню самобутньої особистості, самовихованню студента і самовдосконаленню тьютора-викладача.

Піднімаючи питання «тьюторського супроводу» у вищій школі, зазначимо, що більшість авторів-дослідників схилиються до визначення цього поняття як руху тьютора поряд із тьюторантом, в ході якого розробляється і виконується персональна освітня програма. У взаємодії викладач – студент викладачем-тьютором забезпечується своєчасна навігація можливих шляхів, допомога і підтримка (за потреби) у реалізації індивідуальної освітньої траєкторії і програми. Метою тьюторського супроводу є розкриття освітнього потенціалу і задоволення потреб суб'єкта у саморозвитку, самоактуалізації через освітню діяльність. Серед основних положень тьюторського супроводу: урахування соціально-економічних умов «самоздійснення в освіті»; визнання права особистості на освіту і культурний розвиток, самостійний вибір способів реалізації освітніх прав, прийняття відповідальності за якість власної освіти, ґрунтовність розроблення і реалізації Індивідуальної освітньої програми (ІОП); гармонізація внутрішнього психічного розвитку особистості й зовнішніх умов освітньої діяльності. Відповідно, до функцій тьюторського супроводу прийнято відносити: 1) інформаційно-аналітичне забезпечення окремих етапів освітньої діяльності, розробки і реалізації ІОП; 2) проєктування і самопроєктування сценаріїв власного розвитку; 3) розвивальну діагностику освітніх потреб, можливостей і перспектив тьюторанта; 4) сприяння в антропологічному розвитку тьюторанта з метою успішної реалізації ІОП, зокрема, через тренінги особистісного і професійного розвитку і саморозвитку; 5) технології формування тьюторської аутокомпетентності, самокомпетентності; 6) тьюторські навігації і консультування з проблем освіти, розроблення і реалізації ІОП; 7) обговорення з тьюторантом альтернативних сценаріїв просування в освіті; 8) ретроспекції освітньої діяльності (метод психобіографії); 9) організацію рефлексії; 10) тренінги самоуправління, саморегуляції емоційно-вольової сфери і самовідновлення особистості [12, с. 18 – 28].

У найзагальнішому вигляді під Індивідуальною освітньою програмою розуміємо програму освітньої діяльності, спрямовану на особистісний, професійний розвиток тьюторанта, розроблену і реалізовану ним на основі особистісних, освітніх, професійних інтересів, потреб і запитів. ІОП не лише дозволяє врахувати запити,

потреби, можливості особистості, але й урізноманітнити, оптимізувати види і форми її освітньої діяльності, виконуючи такі функції: нормативну (нормативно визначає і забезпечує освітню, самоосвітню діяльність тьютора, регулює її розвиток); інформаційну (інформує про освітню діяльність); мотиваційну (обґрунтовує цілі, цінності й результати освіти); організаційну (визначає види і форми, методи, моделі, варіанти, ресурси освіти); самовизначення (дозволяє реалізувати потребу у самовизначенні на основі реалізації освітнього вибору, а також потребу в самоактуалізації) [13, с. 23 – 27]. Одним із завдань тьюторського супроводу є не лише надання своєчасної допомоги і підтримки особистості в освіті, але і навчання самостійно долати труднощі цього процесу, відповідально ставитися до свого становлення, допомога у прагненні стати повноцінним суб'єктом власного освітнього, професійного, громадського життя. Таким чином, тьюторство – це педагогічна діяльність з індивідуалізації освіти, спрямована на з'ясування освітніх мотивів та інтересів особи, що навчається, пошук освітніх ресурсів для створення ІОП, праця з особистим освітнім замовленням, формування індивідуальної освітньої рефлексії [10, с. 21 – 22]. В процесі реалізації ІОП виникає необхідність трактування ще одного поняття – «тьюторської дії», яка розглядається в якості цілісної одиниці професійної діяльності. Вона включає три етапи: 1) створення тьютором надлишкового освітнього середовища, перш за все за рахунок розкриття тьютором освітнього потенціалу оточуючого соціуму, його власне соціальної, інфраструктурної, культурно-предметної складової, а також виявлення і використання антропологічного освітнього потенціалу; 2) навігація освітнього маршруту тьютором і/або самим тьюторантом; 3) стратегування – обговорення можливості різних масштабів дії тьютора [11, с. 65–67].

Основними формами супроводу студентів закладів вищої освіти є індивідуальний і груповий тьюторіали. Під індивідуальним тьюторіалом розуміємо консультативну зустріч тьютора і тьюторанта, метою якої є просування за певними напрямками тьюторського супроводу студентів, а серед ключових функцій тьюторіалу виділяємо: 1) виявлення, фіксацію, проектування і аналіз освітньої мети та інтересів тьюторанта; 2) виявлення ресурсів і побудову ресурсної карти під освітні запити; 3) супровід конструювання і реалізації ІОП; 4) організацію рефлексії освітніх спроб, подій, руху за ІОП; 5) підбір адекватного способу подолання труднощів у діяльності; 6) поетапне коригування ІОП та освітніх стратегій. У свою чергу оцінювання ефективності індивідуального тьюторіалу може здійснюватися за такими критеріями: 1) фіксація наслідків, які виникли на попередньому тьюторіалі; 2) нарощування, зафіксоване в рефлексії за одним із напрямів тьюторіалу; 3) зростання ініціативи, відповідальності й самостійності тьюторанта, що проявляється як внутрішньо в тьюторіалі, так і в професійній та освітній діяльності. Проектування і реалізація індивідуальних тьюторіалів передбачають такі підходи: орієнтування на поточний рівень професійного самовизначення тьюторанта як відправної (стартової) лінії; розгортання тьюторіала на основі пробно-продуктивних дій тьюторанта; сприйняття тьюторіала як потенційного старту зростання і розвитку; одночасне дотримання первинного задуму тьюторіала і фіксація ймовірного руху тьюторанта в ньому [15, с. 41 – 48].

На відміну від індивідуального груповий тьюторіал часто називають навчальним тьюторським семінаром. Це відкрите навчальне заняття із застосуванням методів інтерактивного й інтенсивного навчання, спрямоване на набуття досвіду використання модельних і нестандартних ситуацій [14, с. 34 – 37]. Мета групового тьюторіалу принципово відрізняється від індивідуального і має такі характеристики: 1) вихід на індивідуальну позицію за рахунок групового ресурсу та індивідуальне освітнє просування на тлі загальної групової роботи; 2) ймовірнісний характер (на відміну від тренінгу, де йде робота на відпрацювання конкретної навички); 3) виявлення внутрішньогрупових ресурсів через особу кожного учасника тьюторіалу; 4) виникнення проектних і дослідницьких міні-груп; 5) створення загального змістового поля; 6) супровід групи як суб'єкта освіти [11, с. 29 – 34]. Організація, механізм реалізації змісту тьюторіала залежать від конкретної практико

орієнтованої мети (пошук вирішення проблемної ситуації, відпрацювання практичних умінь, вироблення моделі поведінки за певних умов тощо). Перевага надається активним й інтерактивним технологіям – діловій чи рольовій грі, тренінгу, мозковому штурму, презентації, ситуативному аналізу, круглому столу, конференції, захисту проекту тощо. Технічні засоби застосовуються з метою підвищення ефективності, скорочення часу на проведення тьюторіалу й т. ін. Упроваджуються методи і прийоми створення сприятливого психологічного клімату [10, с. 54 – 59]. Тьюторіали можуть офіційно вводитися в навчальний розклад, тим більше, що за типологією тьюторська консультація логічно вписується в загальну структуру освітньо-наукового процесу закладу вищої освіти: 1) стартова – проводиться на початку року, коли студентом спільно з тьютором намічаються найближчі цілі й завдання, формуються очікування, планується робота індивідуально чи тьюторською групою; 2) аналітична – аналізується певний етап реалізації ІОП, виявляються «плюси» і «мінуси», труднощі й несподіванки, з якими довелося стикнутися тьюторантам, висловлюються побажання і пропозиції на майбутнє; 3) робоча – підбиваються проміжні підсумки поточної роботи, визначаються труднощі в реалізації ІОП, їх причини і способи подолання; 4) підсумкова – фіксуються просування кожного студента у досягненні мети і завдань, поставлених первинно на певному етапі реалізації ІОП; 5) тематична – обговорюються актуальні проблеми на основі запитів і потреб студентів [2, с. 11 – 20].

У сучасній системі вищої освіти України тьюторство найбільш розповсюджене в дистанційній освіті (ДО). Тут продуктивно використовуються технології індивідуального консалтингу, напрацьовані університетською системою Великої Британії. Тьютор організовує ефективне вивчення курсу. Проводить семінари і консультує студентів, перевіряє і коментує письмові завдання. Напрями діяльності тьютора в ДО наступні: надавати допомогу в досягненні найкращого освітнього результату; забезпечувати зворотній зв'язок від педагогів до виконаних завдань; проводити консультації (тьюторіали); супроводжувати індивідуальний освітній рух студента; підтримувати в нього зацікавленість у навчанні протягом усього курсу. У ДО тьютор виконує педагогічну, соціальну, управлінську, технічну функції та виступає в ролі коуча, керівника, модератора, мотиватора, експерта, новатора, порадирика [9, с. 47 – 51]. До основних форм реалізації дистанційної тьюторської діяльності відносять аудіовізуальний і контактний тьюторіали. Основними засобами роботи з тьюторськими групами (10 – 20 учасників) виступають метод кей-стади, медіапедагогічні засоби (газети, журнали, тези доповідей, лекцій, слайди, таблиці, аудіо- і відеозаписи, телебачення). Зв'язок із тьютором відбувається, як правило, через електронну пошту, он-лайн форуми, синхронні комп'ютерні й відеоконференції, вебіари. На нього покладається місія методиста (розроблення завдань, змісту проєкта), стимулятора (пробудження інтересу до проєкту, більш глибокого проникнення в роботу над ним, подолання труднощів), спостерігача (формування атмосфери співробітництва, навиків взаємодії, кооперації), технічного спеціаліста і експерта. Таким чином, у ДО тьюторство особливо стверджується як система наставництва, супроводу, заснована на академічній і психологічній допомозі тьютора-викладача студентам [3, с. 30 – 33]. Зазначене актуалізує впровадження тьюторства як у стаціонарному, так і в заочному й стаціонарно-заочному (змішаному) навчанні. Це може бути, зокрема, сайт віддаленого навчання. Він дозволить реалізовувати дидактичні нововведення, створить умови для практичного відпрацювання у неперервній педагогічній освіті нових педагогічних технологій, забезпечить організацію асинхронного навчання студентів [8, с. 6].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, процеси реалізації концепції неперервної професійної освіти, яка забезпечує кожній людині можливість формування індивідуальної освітньої траєкторії з метою професійного, кар'єрного і особистісного росту; організація мережевої взаємодії освітніх установ для розвитку мобільності у сфері освіти; зростання експортного потенціалу освіти потребують організації педагогічної

підтримки індивідуальної освіти, що найбільш ефективно реалізується у моделі тьюторського супроводу. Це в свою чергу зумовлює необхідність офіційного запровадження посади «тьютор» у Класифікатор професій України, що сприятиме науково-методичному і нормативно-правовому забезпеченню існуючих тьюторських практик, здійсненню професійної експертизи і сертифікації діючих тьюторських центрів, які масово виникають і функціонують на неофіційних засадах, у більшості з приватної ініціативи, рекламуючи послуги з підготовки тьютора, при цьому не

до кінця (а подекуди й помилково) розуміючи зміст тьюторської професійної діяльності. Офіційне запровадження посади «тьютор» до державного реєстру професій безперечно сприятиме встановленню партнерських зв'язків із зарубіжними освітніми центрами, створенню міжнародних інформаційних баз з проблематики тьюторства та обміну досвідом тьюторської діяльності, інтернаціоналізації освітніх процесів в Україні та їх ідентифікації у світовому освітньому просторі.

Список використаних джерел

1. Бойко А.М. Індивідуальні тьюторські завдання для самостійної роботи студентів II – V курсів (інтегрований курс теорії та історії педагогіки) / Бойко А.М. – Київ-Полтава, 2010. – 400 с.
2. Гордон Эдвард, Гордон Элайн. Столетия тьюторства. Ижевск, 2008. 321 с.
3. Дем'яненко Н.М. Историчні витоки і сучасна модифікація тьюторства у вищій школі України. Вища освіта України. 2007. № 2 (додаток 1). Т. 1. Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». С. 30-33.
4. Дем'яненко Н.М. Система тьюторства: актуалізація ретродосвіду Великої Британії для вищої школи України. Зб. наук. праць. Сер. Пед. науки. Полтав. держ. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. Полтава, 2007. Вип. 5 (57). С. 116-122.
5. Дем'яненко Н.М. Тьюторство і тьюторська технологія: навчальна програма. Навчально-методичний комплекс фахової підготовки магістрів галузі знань 01 Освіта, спеціальності 011 Науки про освіту (Педагогіка вищої школи) за контекстно-тьюторською технологією (спеціалізації «Андрогогіка», «Тьюторство»)/за ред. Н.М. Дем'яненко; Нац. пед. університет ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2017. Ч. II. С. 160 –179.
6. Дем'яненко Н.М. Тьюторство – технологія супроводу особистісно-професійного розвитку студентів. Історико-педагогічні студії: наук. часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. 2008. Вип. 2. С. 106-116.
7. Дем'яненко Н.М. Тьюторські технології у вищій школі України ПостМетодика. 2007. № 6 (77). С. 15-18.
8. Дем'яненко Н.М. Тьюторство у вищій школі: від концептуального обґрунтування до впровадження. Освіта. 2016. № 13-14 (5708-5709). С. 6.
9. Жилина М. Ю. Образовательное событие: варианты прочтения. Организация тьюторского сопровождения в образовательном учреждении: содержание, нормирование и стандартизация деятельности тьютора. М., 2009. С. 47 – 51.
10. Зоткин А. Идея тьюторства и проблема субъективности в образовании. Тьюторство: концепции, технологии, опыт. Томск, 2005.
11. Ковалева Т. М. Инновационная школа: аксиомы и гипотезы. М.-Воронеж, 2000.
12. Ковалева Т. М. Новые задачи тьюторской практики: от потенциала к ресурсу. Тьюторские практики. Сопровождение индивидуальных образовательных программ. Томск, 2009. С. 18 – 28.
13. Ковалева Т. М. О деятельности тьютора в современном образовательном учреждении. Организация тьюторского сопровождения в образовательном учреждении: содержание, нормирование и стандартизация деятельности тьютора: Материалы научно-методического семинара. М., 2009. С. 23 – 27.
14. Колосова Е. Б. Тьютор как новая педагогическая позиция. М., 2008. 243 с.
15. Попова (Смолик) С. Ю. Тьютор и его компетенции в системе высшего профессионального образования. Тьюторские практики: от философии до технологии. Материалы Межрегиональной научно-практической конференции. Волгоград, 2010. С. 41 – 48.
16. Щедровицкий П. Г. Об исследовательской программе тьюторства. Школа и открытое образование: Сборник научных трудов по материалам Всероссийской научно-практической тьюторской конференции. М.-Томск, 1999. С. 12-20.

References

1. Boyko A.M. (2010), *Indyvidualni tiutorski zavdannia dlia samostiinoi roboty studentiv II – V kursiv (intehrovanyi kurs teorii ta istorii pedahohiky)* [Individual tutorial tasks for independent work of students of the II – V year students (an integrated course of the theory and history of pedagogy)], Kiev; Poltava, 400 p.
2. Gordon Edward, Gordon Eline. (2008), *Stoletyatiutorstva* [Centuries of tutoring], Izhevsk, 321 p.
3. Demyanenko N.M. (2007), *Istorychni vytoky i suchasna modyfikatsiia tiutorstva u vyshchii shkoli Ukrainy* [Historical origins and modern modification of tutoring in the higher school of Ukraine] *Higher education in Ukraine. (appendix 1). V. 1. Thematic issue «High school Pedagogy: methodology, theory, technology»*, № 2, pp. 30-33.
4. Demyanenko N.M. (2007), *Systema tiutorstva: aktualizatsiia retrodosvidu Velykoi Brytanii dlia vyshchoi shkoly Ukrainy* [System of tutoring: actualization of the retrospective experience of Great Britain for the higher school of Ukraine], *Collection of scientific works. Series of pedagogical sciences. Poltava State Pedagogical University named after V.G. Korolenko, Poltava*, Issue 5 (57).- pp. 116-122.
5. Demyanenko N.M. (2017), *Tiutorstvo i tiutorska tekhnolohiia: navchalna prohrama: navchalno-metodychnyi kompleks fakhovoi pidhotovky mahistriv haluzi znan 01 Osvita, spetsialnosti 011 Nauky pro osvitu (Pedahohika vyshchoi shkoly) za kontekstno-tiutorskoiu tekhnolohiieiu (spetsializatsii «Andrahohika», «Tiutorstvo»)* [Teaching and tutoring technology: educational program: educational-methodical complex of professional training of masters of field of knowledge 01 Education of a specialty 011 Education Sciences (Pedagogy of the higher school) for contextual-tutor technology (specializations «Andragogika», «Tyutorstvo»)], edited by N.M. Demyanenko; National Pedagogical University named after M.P. Drahomanov, Kyiv, P. II. -pp. 160-179.
6. Demyanenko N.M. (2008), *Tiutorstvo - tekhnolohiia suprovodu osobystisno-profesiinoho rozvytku studentiv* [Tutoring is a technology for supporting the student's personal and professional development], *Historical and pedagogical studios: scientific journal of the NPU named after M.P. Drahomanov*, Is. 2, pp. 106-116.
7. Demyanenko N.M. (2007), *TiutorskitekhnolohiivvyshchiishkoliUkrainy* [Tutoring technologies in the higher school of Ukraine] *PostMethodology*, № 6 (77), pp. 15-18.
8. Demyanenko N.M. (2016), *Tiutorstvovvyshchiishkoli: vidkontseptualnohoobhruntuvanniadovprovadzhenia* [Tutoring in the higher school: from conceptual rationale to implementation] *Education*, № 13-14 (5708-5709), p. 6.
9. Zhilina M. Yu. (2009), *Obrazovatelnoeso butye: varyantu prochleniya* [Educational event: reading options] *Organization of tutor support in an educational institution: content, rationing and standardization of tutor activities*, M., pp. 47-51.

10. Zotkin A. (2005), Ydeia tiutorstva y problema sub'yektivnosti v obrazovanii [The idea of tutoring and the problem of subjectivity in education], *Tutoring: concepts, technologies, experience*, Tomsk.
11. Kovaleva T.M. (2000), Ynnovatsyonnaia shkola: aksiomy i hipotezy [Innovative school: axioms and hypotheses], M.; Voronezh.
12. Kovaleva T.M. (2009), Novue zadachy tiutorskoi praktiki: ot potentsiala k resursu [New tasks of tutorial practice: from potential to resource], *Tutor practice. Support of individual educational programs*, Tomsk, pp. 18-28.
13. Kovaleva T.M. (2009), Odeiatelnost tiutora v sovremennom obrazovatel'nom uchrezhdenii [On the activity of a tutor in a modern educational institution], *Organization of tutor support in the educational institution: content, rationing and standardization of the tutor's activities: materials of the scientific and methodological seminar*, M., pp. 23-27.
14. Kolosova E. B. (2008), Tiutor kak novaiia edahohyeheskaia pozitsiia [Tutor as a new pedagogical position], M., 243 p.
15. Popova (Smolik) S. Yu. (2010), Tiutor yego kompetentsy v sisteme vussheho professyonal'nogo obrazovaniia [Tutor and his competences in the system of higher professional education], *Tutor practice: from philosophy to technology: materials of the Interregional scientific and practical conference*, Volgograd, pp. 41-48.
16. Shchedrovitskii P.G. (1999), Obyssledovatel'skoi programmetiutorstva [About the research program of tutoring], *School and open education: a collection of scientific papers on the basis of the All-Russian scientific and practical tutor conference*, M.; Tomsk, pp. 12-20.

Обосновано феномен тьюторства в высшей школе, раскрыта сущность понятий: «тьютор», «тьюториалы», «тьюторские действия», «педагогика сопровождения». Основой и главным условием развития тьюторства определены партнерские субъект-субъектные отношения преподаватель-студент. Тьюторское сопровождение в высшей школе истолковано как педагогическую деятельность по индивидуализации образовательного процесса, которая предполагает постановку и реализацию образовательных целей личности средствами разработки и внедрения индивидуальных образовательных траекторий и индивидуальных образовательных программ. Доказано значение тьюторства в формировании открытого научно-образовательного пространства высшей школы, развитии современных образовательно-интеграционных процессов.

Ключевые слова: тьютор, тьюторское сопровождение, тьюториалы, индивидуальная образовательная траектория, индивидуальная образовательная программа, партнерство в образовании.

Modern trends of human civilization development determine the individual educational way of person on the open education basis. A special place in supporting of personality development in the information society belongs to a tutor. A tutor is a central figure while a tutorial is an officially recognized component of the British educational system. Today this profession is actualized in many European countries. Social and personal request for a tutorial support is increasing in Ukraine. A tutorial is developing as a basis for the formation of teacher-student partnership. On the other hand, pedagogically expedient, subject-subjective, moral and aesthetic relations are a condition for the tutorial technology implementation. They form a personally oriented activity of two equal partners - a tutor and tuteur. It should be emphasized on the individual-socializing nature of tutorial. A tutor is not only responsible for the level of knowledge, but also for the formation (upbringing) of the individual. A tutorial accompaniment is a pedagogical education individualizing activity which is directed at the identification and development of educational motives and interests of the person, the search for educational resources for the creation of an individual educational program, the formation of person educational reflection. It involves the educational environment organizing, actual support for the formation and implementation of a tutor's individual educational program; its methodical support. A tutorial support is carried out in accordance with the peculiarities of the age of the tuteurs (from preschool age), provides the pedagogical provision of autonomous formulation and realization of the person's educational goals, stimulation and motivation of independent educational activity. The Department of Pedagogy and Psychology of Higher Education has carried out a tutor professional and pedagogical training at the National Dragomanov Pedagogical University since 2015.

Key words: tutor, tutorial accompaniment, tutorial, individual educational trajectory, individual educational program, partnership in education.

УДК 378.016:376

Долинний Юрій Олексійович,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Глухівський національний педагогічний університет імені О. Довженка, м. Глухів

СТУПІНЬ ВПЛИВУ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ УЧБОВИХ ПРОГРАМ НА ПОКАЗНИКИ МОТИВАЦІЙНОГО ТА КОГНІТИВНОГО КРИТЕРІЮ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Проблемою сучасної педагогічної теорії і практики є процеси професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту у вищій школі до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями. Метою даного дослідження є виявлення ступеню η % впливу експериментальної та загальної учбових програм на показники мотиваційного та когнітивного критерію готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями. Для реалізації дослідження були застосовані: діалектичний метод (принцип історизму, принцип системності, принцип діалектичного протиріччя, принцип єдності якості й кількості, принцип діалектичного заперечення, принцип розвитку, принцип причинності); педагогічне анкетування, педагогічні спостереження й експеримент; методи математичної статистики; метод дисперсійного аналізу. Результати проведених досліджень впливу експериментальної та загальної програм на підготовку майбутніх фахівців з фізичного виховання до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями встановлено, що використання експериментальної програми під час навчання бакалаврів з 2-4 курс має більший % приріст освоєння мотиваційного та когнітивного критерію готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до реабілітаційної роботи.

Ключові слова: вплив, учбові програми, фахівці, фізичне виховання, фізична реабілітація.

Постановка проблеми. В останні роки значно зростає кількість дітей з обмеженими фізичними можливостями, які впродовж усього життя потребують державної допомоги. Тому сьогодні вкрай важливо мати висококваліфікованих,

компетентних і конкурентоспроможних фахівців з фізичної реабілітації, які ефективно будуть відновлювати стан здоров'я та фізичну працездатність дорослих і дітей. Життєвий досвід, практика фізичного виховання та спорту сприяють комплексній